

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 51 (1937)

Artikel: Dicziunari rumantsch grischun : rapport per l'an 1936
Autor: Pult, C. / Schorta, Andrea
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-207479>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 07.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Dicziunari rumantsch grischun

Rapport per l'an 1936

Our da nos ultim rapport (Annalas 50 p. 269) resulta cha'l prüm fascicul eira fingià quella jada pront per la stampa, cha eir il seguond eira in part redigi, e cha nus speraivan — per la fin dal 36 -- da manar eir il terz ün bun toc inavant.

Quaist' aspetattiva nu gnit be zuond realisada, ma perfin superada: tra is fasciculs complets sun madürs per la stampa ed eir üna part dal quart. Rara-maing ouvras simlas s'han missas in viadi cun usche bunas vistas per quai chi risguarda l'avanzamaint regular da la stampa. Ma nus cumanzain in ün nosch mumaint, in ün mu-maint da chütta e s-charsdà, tuot oter co 'ls ans da cucagna cur cha 'ls duos frars da nos dicziunari, quel tudais-ch e quel franzes, pudettan ris-char quaist pass. — Ils mezs per surdar al squitsch il prüm quadern ans stan uossa bain a disposiziun. Ma davo? Id ais privlus da cumanzar cun üna publicaziun fich extaisa sainza avair la probabilità, mandir la sgürezza, da la pudair cuninuar sainza surpraisas. Nus nun ans laschain impero scuraschar, sustgnüts da la profuonda persvasiun cha ils grands sforzs fats infin uossa da tantas varts per üna tal'ouvr a d'ütilità na be püramain scientifica, sco cha blers craian, ma eir eminentamain practica ed indispensabla per nus rumantschs, ün' ouvra aspettada da lönc d' innan cun grand' impazienza da nos pövel e da la scienza, nu saian cundanats da star amo läng sainza portar früt.

Avant co metter a la glüsch il prüm fascicul aise forsa indichà d' orientar nouvamaing ün pa il lectur sur dal material chi ans sta a disposiziun e da quai cha nus vulain far landroura.

Nus possedain var 360 s-chacelas da la lunghezza da 30 centimeters l'üna, plainas stachidas da tuottas sorts zedlas.

Sun üna part da talas sun notadas las fuormas foneticls d' ün dat pled per mincha vich ingiò chi ais stat ramassà. Nus avain dabsögn da quaistas variantas per rappresentar la vaira natüra da nos pled, sco ch' el viva immincha di illa buocha da nossa glieud. Nus avain eir dabsögn dad ellas (quaistas variantas) per avair ün fundamaint chi ans permetta dad ir in tschercha da la provgnentscha d' ün dat vocabel. — Otras da quaistas zedlas cuntegnan la fraseologia chi as referescha al pled in questiun, ils proverbis, ils möds da dir, üsits e custüms relativs, la maniera da far o da dovrar ün urdegn, ün' üsaglia, ün indriz plü grand, las laviors tipicas sün nos sulam, ils excerpts our da la litteratura veglia e nouva e bleras otras chosas. — Suot ün dat chavazin cheu d' artichel — chi correspuonda generalmaing a la fuorma scritta d' Engiadina bassa — stan tuots ils bigliettins chi a tal chavazin ai refereschan. Al lö indichà suot a mchattain nus p. ex. üna zedla plü grossa co las solitas cun sü a m b l a n a, a tala zedla sieuan lura üna seria dad otras plü stiglias cun sü u m b l a n a, a r b l a n a, j a r b l a u n a, u r b l a u n a, a r b l a n, u r l a u n, r a v u l a u n a ed amo diversas otras fuormas e zedlas cun fraseologia e cun tuot il rest quä sura nomnà. Per las variantas chi cumainzan otramaing co 'l chavazin vegnan fats avis in lur lö alfabetic, uschè figürarà p. ex. suot r a v- «r a v u l a u n a cf. a m b l a n a» suot u r l- «u r l a u n cf. a m b l a n a». In quaista maniera as po chattar tant co mincha vocabel in seis lö alfabetic. — Il chavazin ais dimena per usche dir la marcha, il nom da l' artichel in dumanda chi cuntegna bleras otras fuormas sten differentas dal cheu d' artichel, ma provgnaintas da la medemma ragisch, construidas illa medemma maniera e correspondantas a circa il medem signficat.

L' extensiun ed il pais dals singuls artichels sun fich differents. Ad ün italianissem o germanissem o pled internazional chi ans disch pac, ma chi sto gnir trattà, aviand eir el tschüf ragisch sün nos terratsch, po seguir ün vocabel chi fa part da nossa veglischma jerta, da quels chi figüreschan fin-già aint il testament da l' ovais-ch Tello; davo el po lura darcheu gnir ün pled relativmaing giuven, ma chi ha tut pro

nus ün caracter tuot agen ed as distanziescha fermamaing da seis schentsch in otras linguas neolatinas. Uschè va quai inavant cun granda variaziun .

La prüma da nossas s - chaclas, redigida fin-già l'an 1934 da C. Pult, nu cuntagna blers pleds vairamaing da razza. Quels imperò tanter ils lectuors chi san appred-schar ün svilup lingüistic original, chattaran fingià in principi pro 'ls lungs artichels «a preposiziun» ed «a pronom» chosas chi als interessaran fermamaing. Eir ils artichels a barir (be pro Champell), a bech, a benedida, a bersac, abiadi, abinar, a bolt, a bot, abstall, a bulzar, abuniar, s'abüttar, acla, acrappar, acufler, acutramaint, adatg, adachar, adacour, adalaed, Adam ed oters nu mauncan d'originalità.

Plü richa da chavazins buns rumantschs ais la se-guonda s - chacla eir ella redigida l'an 1935, avant l'entada da Dr. Schorta in redacziun, da C. Pult, cun pleds sco per ex. a dampchar (ingrandir, augmentar), a dansoias, s'adar, adas-chür, adascüs, ademplat, adessa (il giadessa di dal güdizi), adià, adienzas, adiessada, adieu, adom, adöver, adual, adüna, adura, adüs, adut.

Da granda richezza ais la terza s - chacla, redigida da A. Schorta, cun afuond, agen, agl, aglia, agnè, agniou, agöl, agör, agra, aguagl, aguett, -tta, aguoglia, ajer, aina, aingla ed oters plüs.

Cun quaista terza po concuorrer la quarta s - chacla (C. Pult). Ma nus nu vulain cuntinuar cun quaistas spüras enumeraziuns da chavazins, e manzunain be ils richischems artichels a int, ala, alb, alba.

Nus fettan tuot nos pussibel per avanzar cun red illa redacziun. Ultra a la terza, redigit A. Schorta eir üna buna part da la quinta s - chacla. Id ais da tgnair quint pro nos nouv redactur ch'el, sco segretari da la Lia rumantscha dispona be da la metà da seis temp pel dicziunari e ch'el, siand entrà ultimamaing in redacziun, nu pudet far a main da s'orientar a fuond in nos material, sco eir da proponer ed in part

realisar diversas müdadas e cumplettaziuns. In plü as chattet el, güst in mez a tala granda lavur, in preschentscha a la necessità da metter il plü bod pussibel in net per la stampa il prüm tom dal Cudesch da Noms, chosa chi du mandet bler temp e fadia, ma chi reduonda a grand nüz per nos dicziunari.

Pult intanta manet a fin la sesavla ed üna part da la settavla s-chacula.

Da las 360 s-chaclas manzunadas avain nus dimena infin uossa redigi var ses. Plü co quatter da talas saraia bain greiv da liquidar annualmaing, infintant cha las cundiziuns da lavur restan las medemmas. -- I nun ais quà il cas da star a far quints, ma tuots interessents bainvuglaints e bainpensants nu mancaran sgür da sustgnair l'intrapraisa in seis sforzs d'adampchar il plü bod pussibel il corp da redacziun. Cun ün redactur da plü pudess l'ouvra gnir a fin in pac plü co ün mez secul.

I füss bain eir pussibel als duos actuals redactuors sulets da rediger var ses s-chaclas l'an, sch' els pudessan dedichar lur temp da bureau exclusivamaing a la lavur da redacziun, ma pür massa han els da pisserar amo fich bleras otras chosas: — Culla straordinaria varietà idiomatica chi regna sün nos territori nu füt que pussibel in quaists ans da la raccolta e classificaziun da clejer insempre tuot il material da lingua viva cha nus possedain, sainza cha quà o là nun as fetscha sentir qualcha vöd. Il redactur ed il segretari, cur ch' ün tal eira realmaing in funcziun, nu pudaivan esser dappertuot e per onorar oters collaboratuors mancaivan pel solit ils mezs. Grazia ad ün import survgni dal Fond Cadonau, al curatori dal qual nus spordschain noss ils plü fervaints ingrazchamaints, aise uossa pussibel da cumplettar il material raccolta buocha süllö. B. Cadalbert ha fìngià cumanzà a Domat. Nus avain gnü duos correspondents da quaist lö chi ans han procurà bun material, ma divers chapitels mancan. Eir aise stat ramassà a seis temp in tal cumün da Dr. Melcher, ma üna part da quaist material ais ida a perder. Domat ais per nus tant dal püt da vista fonetic, co lexi-

cologic, co geografic e folcloristic da la plü granda importanza.

Neir cull' e x c e r p z i u n da nossa relativmaing fich richa litteratura, cumprais ils innumbrabels e fich prezius manuscripts e las ouvras scientificas in otras linguas e texts grischiuns latins e tudais-chs importants per nus, nu füt, sco fингiа previs in noss prüms rapports, pussibel da gnir a fin. In quaist champ, sco eir in divers oters, stovran nus ans cuntantar da quai chi ais fattibel. — Ma i restan amo texts fundamentals per nus, chi ad ingün cuost nu das-chan gnir laschats d' üna vart. Tanter quaists ais da nomnar il tom V da la Crestomazia da Decurtins chi cuntegna ils scrits da Travers e da nos plü vegls autuors dals 16 avel secul. Il perchè da quaista mancanza ais expost aint ils rapports dal 1923 e 24. Nun aviand nus podü, sco ch' eu speraiva in tals rapports, ans prochatschar ils manuscripts correspondents als texts da tal tom per cungualar l' ün cun l' oter, stovettan nus, avant co metter in stampa l' ouvra, ans decider d' ans metter vi da quaist' excerptiun degna da la plü grand' exactezza e scrupulusità e da vasta extensiun. Ils texts in dumanda, sco il testamaint da Bifrun, il psalter da Champell ed oters fингiа excerptats; sun da quella natüra ch' els nu pon bain, sainza far dan a l' ouvra, gnir scrits oura da terzas personas. C. Pult fet svess tuot quaistas extracziuns e surpigliet eir il tom V da Decurtins, dal qual el avaiva fингiа avant ans notà ün per tschientinera da zedlas. Ei survgnit quaista vouta var 6000 talas, ch' el, per motivs exposts in oters rapports, ordinet eir svess, almain ün toc inavant. Il custab a gnit dad el cumplet-tamaing ordinà e miss illas s-chaclas. — Il medem redactur excerpte our da «Das alte Raetien da P. C. Planta» il testamaint da l' ovais-ch Tello, la ledscha penala da l' ovais-ch Rumedi (Capitula episcopi Remedi) e l' Einkünfte-Rodel des Bistums Chur, survgnind var 100 zedlas.

L' excerptiun dals oters texts chi indispensabelmaing ston gnir resguardats gnit organisada da Dr. Schorta. El lejet e copchet alchüns da tals, oters gnittan lets e suottastrichats e surdats a scolars da la scoula chantunala ed ad oters per gnir miss in zedlas.

Nus survgnittan in quaista maniera da Joseph, drama da G. Travers, glossar dad J.

Ulrich	759	zedlas
Hiob, glossar da Kofmel	858	"
Statüts civils da la drettüra da Ramuosch 1656 publichats tras P. Högberg in Annalas 46	641	"
J. Ulrich, Engadinische Chrestomathie, Glossar	3 904	"
Las desch eteds da Gebhard Stupaun (J. Jud, Ann. 19)	1 191	"
Ilis statuts civils da Suot Tasna ed. Högberg, Glossar in Annalas 32	910	"
F. Melcher, Furmaziun nominala Annalas 38/39	3 790	"
Ascoli Arch., Glottologico VII (per part)	650	"
Looser, Lautlehre zur Bibel von Schuls (p. part)	1 055	"
Caflisch Roslönc	290	"
Lansel, Il vegl chalamer	1 325	"
V. Stupan, Cla il pitschen	204	"
Chalenders e fögliets 1935-36	730	"
Calender per mintga gi 1936	1 200	"
Veit, Grammatica Ramontscha 1805, glossar	6 553	"
Ischi 24	258	"
Ischi 25	788	"
Glogn 1935	1 411	"
Glogn 1936	1 301	"
Flurems e Zerclems	840	"
Defensiun dell' aria	290	"
N. C. Pitschen, Euthanasia 1662	1 100	"
Total	30 048	zedlas

Mettand pro quellas manzunadas da Decurtins V

Das alte Raetien	6 100	"
	36 148	zedlas

Ma quaistas raccoltas ed excerptiuns prodüan e rendan ad iün render nouv material da zedlas, chi ston eir ellas gnir ordinadas e missas illas s-chaclas. Nus gnaran bainbod darcheu ad avair var 80 000 bigliettins nouvs, la classificaziun dals

quals dumanda pro nos sistem necessariamaing cumplichà fich bler temp e granda laver.

La cumischiun filologica — consistenta sco fingià exposit utro dals signuors prof. Dr. J. Jud (president), Dr. Robert de Planta, prof. Dr. L. Gauchat e Dr. F. Fankhauser — avet sias tschiantadas ils 8 favrer ed ils 18 lügl a Cuoiral Büro da noss' ouvra. Sur da las chosas trattadas in sias sedutas e da las decisiuns tutas maina ella ün protocoll per sai. Qua vules-san nus be, sco fingià plü bod, far resortir la part fich activa cha 'ls commembers da tala cumischiun han adüna tut e piglian uossa — davo cha nus avain cumanzà a rediger — amo in masüra bler plü granda vi da tuot las laviours redacziunalas a las qualas els dedicheschan üna part rilevana da lur temp. Prof. Jud relegia cun granda attenziun ils artichels redats ed ils munescha da custaivlas observaziuns. El e prof. Fankhauser ans güdaran eir a correger ils fasciculs in stampa. Scha'l squitsch dal prüm fascicul gnit uossa finalmaing finanzià, schi pudain nus savair grà per que be als grands sforzs fats dal president da la Suprastanza, signur Dr. R. Ganzoni insembel culla cumischiun filologica.

Ant co glivrar quaist rapport ans surstà amo d' accomplir l' agreabel dovenir dad ingrazchar chodamaing, eir davart la Suprastanza e Cumischiun filologica, al Nestor tanter ils linguists svizzers, Prof. Dr. Renward Brandstetter, pel generus dun da 100 francs fat al dicziunari e manzunà in nossa pressa.

C. Pult e A. Schorta.